

Opmars eikelmuis en vos in Belgische kustduinen

John Van Gompel

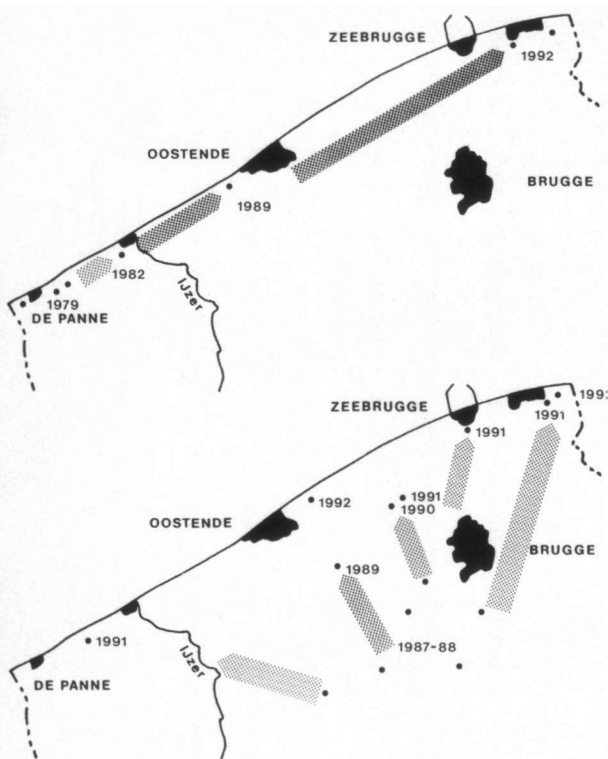
Zowel eikelmuis als vos zijn cultuurvolgers. Dit maakt het hun gemakkelijker om nieuwe gebieden, waarin ook de mens actief aanwezig is, te koloniseren. De manier waarop dit aan de Belgische kust gebeurde, is voor beide soorten nochtans totaal verschillend.

Uit Frankrijk

De eikelmuis, *Eliomys quercinus*, of fruitrat, zoals ze ook genoemd wordt, breidde zich langzaam uit langs de kuststrook van west naar oost (zie figuur 1). Aan de westkust was al enige tijd een geïsoleerde populatie aanwezig. Deze ontstond waarschijnlijk door migratie van dieren uit Frankrijk. De oudste waarneming bij Koksijde dateert van juli 1969. Vooral vanaf 1979 waren er talrijke waarnemingen en enkele vondsten, onder meer op zolders van schuren en gebouwen langs de binnenrand van het Westhoekreservaat te De Panne, bij de Doornpanne, in de Schipgatduinen, in Koksijde ook in een leegstaande school en in een villa. Pas in 1982 was er een eerste waarneming in Nieuwpoort, nog steeds ten Westen van de IJzer, gevolgd door nog een paar andere waarnemingen in 1990, onder meer van op zolders overwinterende exemplaren. In 1989 kregen we voor het eerst het bewijs dat eikelmuisen er in geslaagd waren de IJzer over te steken: op 3 februari 1989 werden vier slapende dieren aangetroffen in de dakisolatie van een huis op het Domein van Prins Karel te Middelkerke. Ze werden meteen doodgeknuppeld: men dacht dat het ratten waren (Opstaele 1989).

Naar het oosten

We waren er vrijwel zeker van dat de eikelmuisen, doordrijvers als ze zijn,

Figuur 1. Waarnemingen van de eikelmuis aan de Belgische kust.
Figuur 2. Waarnemingen van de vos aan de Belgische kust en in de polders.

vroeg of laat ook oostelijker zouden opduiken. Vooral de binnenduinenranden van de gebieden in Bredene-De Haan en Knokke zijn geschikte vestigingsplaatsen, maar om die te bereiken moesten ze nog een paar serieuze obstakels overwinnen. Het zou boeiend zijn te weten hoe ze het juist gedaan hebben om hindernissen als Oostende, Blankenberge en het havengebied van Zeebrugge te omzeilen, maar ze deden het. In de zomer van 1992 waren er twee waarnemingen van wegspringende exemplaren in de Zwinbosjes te Knokke. Op 22 september 1992 vond zoogdierenman Rudy Van Torre een dood dier op een zolder te Duinbergen.

Hindernis overwonnen

In vergelijking met de oversteek van de IJzer waarvoor de eikelmuisen 20 jaar nodig hadden, bereikten ze de oostkust dus heel snel. Het is theoretisch mogelijk dat ze op een andere manier dan via de duingordel Knokke bereikten. Echter, tenzij dit op een onnatuurlijke manier gebeurde (bijvoorbeeld door uitzetting), is dit onwaarschijnlijk. De open kustpolders zijn als leefgebied voor de eikelmuis immers ongeschikt, en ook uit de bosrijke en meer gesloten landschappen rond Brugge zijn tot nu toe geen waarnemingen bekend. Bevestiging van de migratieroute door de duinengordel zal er misschien komen, wanneer er ook waarnemingen gedaan zullen worden in de duinen van Bredene-De Haan. Als ze dit gebied zijn gepasseerd dan zullen enkele exemplaren zich vrijwel zeker hebben gevestigd. Een vroegere melding uit dit gebied, een waarneming in een nestkast, bleek foutief: het betrof bosmuizen.

Ook de vos

De vos, *Vulpes vulpes*, heeft eveneens de kustduinen bereikt, maar op een heel andere manier dan de eikelmuis (zie figuur 2). Vanaf de tweede helft van de jaren '80 is de vos in aantal begonnen toe te nemen in de zandstreek ten westen en ten zuiden van Brugge. De migratie gebeurde vanuit Oost-Vlaanderen. Op het einde van de jaren '80 bleken de bosgebieden van Beerem-Oostkamp al een stevige populatie te herbergen. Het was te verwachten dat er exemplaren verder naar het noorden zouden uitzwermen. In de

Vanuit het zuiden verovert de eikelmuis de Belgische kustduinen. Foto Johan De Meester

winter 1989-90 waren er vondsten in de polders. Op 17 december 1989 werd een verkeersslachtoffer op de autoweg te Ettelgem gevonden en in januari 1990 ook een op de baan Oostende-Brugge te Houthave. Van het eerste dier konden we de leeftijd en het geslacht bepalen. Het bleek een nog onvolwassen mannetje te zijn. Van de vos is bekend dat de mannelijke dieren het verst migreren en nieuwe woonplaatsen zoeken. In het voorjaar en de zomer van 1991 bereikten ze definitief de kust. Reeds in mei 1991 waren er verschillende waarnemingen van hetzelfde exemplaar in de duinen te Oostduinkerke (Monobloc) bekend. Begin augustus werd er weer een vos, mogelijk nog steeds dezelfde, waargenomen. Eveneens in het voorjaar van 1991 vestigde zich een vos in een berm onder een haag juist buiten de dorpskom van Houthave op 5 kilometer van de kust. Dit dier werd er waarschijnlijk door jagers gedood. In de achterhaven van Zeebrugge kwam het zelfs tot een geslaagde voortplanting: een moederdier met twee spelende jongen werd waargenomen bij het nest aan de voet van een oude dijk. Tenslotte zou er in de Zwinbosjes ook een vos zijn waargenomen.

Nog geen definitieve vestiging

Het jaar 1992 bracht niet de verwachte bevestiging van de aanwezigheid van de vos in de kuststreek. Enkel in de Paelsteenpanne te Bredene werden oude uitwerpselen gevonden van een vos die blijkbaar in de winter 1991-92 aanwezig geweest was. Begin maart

Ook de vos zet zijn eerste stappen in de Belgische kustduinen.

Foto Arnoud van den Berg

1992 was er een waarneming in de Oosthoekduinen in Knokke. In de duinen is het voedselaanbod voldoende groot en vanuit het binnenland migrerende dieren zullen zich ongetwijfeld ook in de toekomst proberen te vestigen. De te sterk versnipperde gebieden en vooral de te grote menselijke verstoring tijdens de zomermaanden zullen een definitieve vestiging bemoeilijken. Ook op de vele autowegen eist de grote verkeersdrukte zijn tol. In de polders komt daar nog de grote jachtdruk bovenop. Het ziet er dus naar uit, dat een blijvende vestiging van een stabiele populatie in de Belgische kustduinen voor de vos toch niet zo eenvoudig zal zijn.

Literatuur

- Opstaele P. 1989. Eerste gegevens over het voorkomen van de eikelmuis, *Eliomys quercinus*, aan de Mid-den kust (Raversijde). Duinen 3: 81-82.
- Van Gompel J. 1987. Nieuwe vondsten van de eikelmuis, *Eliomys quercinus*, te Koksijde. Duinen 1: 16.

Dr. John Van Gompel, Koninginnelaan 40, 8370 Blankenberge.